

Paradoxologia vieții și ispita de neant

Dumitru Ichim

○Era prin 1980. **Florentin Smarandache**, cunoscut ca matematician și poet, în calitate de participant la viața polis-ului, într-un mod “politicos”, ia o “atitudine politică” împotriva regimului comunist totalitar, inițiind Mișcarea Literară Paradoxistă. Ergo, o mișcare de protest. ○După capitolul de istorie a “paradoxismului”, care, după C.M. Popa, și-ar avea începutul în mișcarea de avangardă de la începutul secolului, capitolul următor justifică tradiția paradoxismului, iar următoarele explică “mecanismele paradoxului”, exemplificând cu “un franctiror paradoxist” care este Florentin Smarandache. ○Ceea ce mișcarea paradoxistă cere este o rupere totală de orice tipare și clișee. ○Ceea ce Smarandache propune în Manifestul Mișcării Literare Paradoxiste este salvarea artei din starea de cenușareasă și câștigătoarea demnității profetice ○

DUMITRU ICHIM

“Origini”, Norcross, GA, SUA, vol. II, nr. 13&14, Iulie-August 1998, p.6

Era prin 1980. **Florentin Smarandache**, cunoscut ca matematician și poet, în calitate de participant la viața polis-ului, într-un mod “politicos”, ia o “atitudine politică” împotriva regimului comunist totalitar, inițiind Mișcarea Literară Paradoxistă. Ergo, o mișcare de protest. În orice formă ar fi exprimată, ea este binevenită.

Poate cel mai substanțial studiu despre această mișcare este cel publicat de Constantin M. Popa, apărut în Editura *Xiquan Publishing House*, Phoenix și Chicago, 1992. Destul de bine documentat, autorul ne familiarizează cu ceea ce este paradoxismul. E adevărat că dicționarul de neologisme nu are un asemenea termen. Găsim doar “paradox”, “paradoxal”, dar nu dicționarul creează cultura, ci omul. Orice dicționar e o grădină în care, prin cimitirul cuvintelor moarte, omul plantează flori noi din sămânța abia scăpărată de luceafăr. Deci, pentru fișele pescuitorilor de cuvinte încă două: “paradoxist” și “paradoxologie”. Amândouă își trag obârșia din stânca despăcată de trăsnet a “paradoxului”. Acesta “se confundă adesea (cum bine precizează Constantin M. Popa) cu exercițiul plat și plicticos al reabilitării truismelor. Nu se poate nega faptul că pentru a întoarce lucrurile comune îți trebuie curaj. Nimic mai riscant decât a lucra cu banalitatea. Și totuși, paradoxul bine făcut atinge pragul filosofiei. Devine o forță penetrantă de cunoaștere.”

După capitolul de istorie a “paradoxismului”, care, după C.M. Popa, și-ar avea începutul în mișcarea de avangardă de la începutul secolului, capitolul următor justifică tradiția paradoxismului, iar următoarele explică “mecanismele paradoxului”, exemplificând cu “un franctiror paradoxist” care este Florentin Smarandache. Hermeneutica se face pe text original, iar nu pe cel tradus, deci ne oprim la tălmăcirea Mișcării Paradoxiste făcute de Smarandache în “programul-manifest”.

Înainte de aceasta, câteva precizări necesare. Părerea mea e că paradoxul nu “se face”. El există, e ceva viu în noi, e însăși “viulitatea” noastră. Această “viulitate” e viața umană, care ne desparte de “viețuire” ca simplă “viețuitoare”. Doar omului, după cum zice Biblia, după ce Dumnezeu l’a plămădit cu mâinile Lui, i-

a “suflet” flacăra divină a “sufletului” ca “chip și asemănare”.

De aici începe paradoxologia vieții, mișcarea paradoxistă încercând una din tâlcuirile ei. Viața e paradox. Viața e sfântă. Când materialistii au încercat să rupă creatura de Creator, desacralizând omul prin răpirea divinului aruncat materiei, umilindu-l din calitatea de Rege al Universului prin coborîrea lui la frate cu râma și maimuța, iar nu cu Dumnezeu, nu s’au gândit că bumerangul se va întoarce. Tot ce fusese “științific” s-a năruit.

Începutul secolului XX a reînviat, prin toate științele, paradoxul. Teoria cuantică e doar un exemplu. Einstein și Brâncuși, un altul. Domenii diferite, numitorul comun același.

Creștinismul este cel care a înălțat paradoxologia pe culmi teoretice. Prin întruparea Cuvântului, totul devine paradoxal. Fiul care s’a născut din Tată fără de mamă, cum spun Sfinții Părinți, se naște din Fecioară fără de tată. Natura ca Physis cum o concepea Aristotel se “naște” din nou prin “nașterea” Logosului. Logica filosofiei aristoteliene e depășită. Naturalul devine supranatural. Dumnezeu se face om, ca omul să se îndumnezeiască. Omului i se oferă dreptul la minune, minunea fiind și devenind cel mai logic paradox în fața perspectivelor teandrice.

Esența paradoxului este esența creației. Ex nihilo. Creatorul atinge cu cugetul cea mai intimă parte a veșnicie: neînceputul-începutului, clipa-neclipă. Pe scurt, e paradoxul de a-fi-liber-prin-dragoste, Eva greșind prin neascultarea paradoxului și devenind prima pre-ucenică a lui Aristotel. Prima persoană ispitită de neant, definiția neantului fiind cea de-a-fi-liber-prin-ne-dragoste. Trebuie să precizăm că “prin dragoste” înțelegem ceea ce Tarsianul le scria Corintenilor prin faimosul Imn al Iubirii, sau celebrul Prolog al Logosului, scris de Vulturul din Patmos, pe care orice poet, în decursul veacurilor, a încercat să-l parafrazeze.

Berdiaev a fost un subtil filosof creștin. Poate nu greșim dacă îi rezumăm profunda lui filosofie prin “a-fi-liber-prin-dragoste”. Ca teolog, uneori este “paradoxist”, bunăoară vorbind despre mâța lui. De ce amintesc de el? Poate că ar fi fost singurul capabil să interpreteze la justa valoare mișcarea literară paradoxistă.

Dar să revenim. Propus ca membru de onoare al “The

Paradoxist Literary Movement Association” mi s’a uşurat foarte mult girul de cronicar amator sau de amator cronic, în felul acesta permiţându-mi-se în limbajul “paradoxist” să citesc-necitind toate cărţile-necărţile de artă-Non-artă şi am fost impresionat de această “anti-literatură şi literatura ei” pentru că a ajuns să posede “stilul non-stilului”. Nu aş vrea ca să devin-nedevenind un epigon-neeipigon al stimatului-nestimatului profesor-neprofesor Ciorănescu-NeCiorănescu care răspunde-nerăspunzând: “Nu pot să spun că te-am citit, pentru că Dta. nu vrei aşa ceva; nici că te-am înţeles pentru că ar însemna totuşi că te-am citit şi am devenit cactus. Te-am urmărit luptând cu valuri uscate şi cu pagini albe şi îţi admir curajul, nu stilul pe care îl consulţi singur. E o dorinţă de neant, dar un neant care refuză să fie numai atât, ceva cam ca abstracţiunile lui Mondrain. Jocuri abstracte. Dar trebuie să fii atent la nimic, pentru că corabia lui Noe e totuşi corabie şi ochii pisicii sunt totuşi ochi.” Am încheiat citatul-necitat doar începând.

Trecând peste glumă, distinsul profesor Ciorănescu sesizează nişte aspecte foarte importante ale actului creativ, referindu-se la Mişcarea Literară Paradoxistă: “e o dorinţă de neant, dar un neant care refuză să fie numai atât”. Este o ispitire a neantului, care, dacă nu este învinsă într’un mod paradoxologic, iese din sfera umanului ca o decădere în sfera demonicului. Creaţia este din nimic. Este eliberarea din robia meontică, omul fiind pecetluit de Creator să fie creator.

Florica Baţu a surprins într-o carte de poezii pentru copii “negaţia creativă”, mai bune spus vârsta psihologică a negaţiei creative. Copilul zice “Nu!” la o anumită vârstă. Nu e revoltă, ci continuarea drumului, la prima răscruce, descoperind taina dintre vorbă şi cuvânt. Prin cuvânt poţi cuceri. A doua răscruce e nunta. Monologicul devine dialogic. Apa e transformată în vin. La prima răscruce, copilul descoperă lui “nu” de la care învaţă sensul “da”. La a doua ajunge lui “da” în modul dia-logic. Ultima răscruce este când omul ajunge la vârful anilor lui. Pentru vieţuitoare ar fi suprema negaţie, dar ele nu ştiu de aşa ceva. Moartea nu există pentru ele. De ce? Instinctual, animalele trăiesc numai în ţarcul lor biologic. Deşi sunt muritoare, ele nu gustă nici o secundă din cunoaşterea

amărăciunii morții. În sensul acesta, animalele sunt “ne-muritoare”, pentru că muritor este cel care e conștient că va muri. Deci, dacă animalul este “nemuritor” în țarcul lui biologic prin necunoaștere, ce facem cu omul care, biologic, e animal și care își cunoaște moartea? Pentru el nu există nemurire? De ce i s’a dat cunoașterea? Pe vârful de munte al anilor, omul își adoarme trupul și, fiind om, se îndreaptă în sus, spre Omul-Dumnezeu. Sau se poate revolta împotriva Lui. Numai Omului i s-a dat “chipul lui Dumnezeu”. Nici diavolii și nici îngerii cei mai de sus nu au acest dar, ei fiind doar spirit. Omul pe lângă spirit având și trupul, are posibilitatea de a depăși chiar pe diavoli în răutate. Diavolul ispitește cu neantul, dar numai omul poate realiza întoarcerea în neant. Și omul poate deveni superior îngerilor, cele mai perfecte creaturi. Îngerii nu pot fi frați cu Hristos, dar omul este.

Negația de dragul negației nu poate fi cultivată decât înrobindute neantului, meonticului, haosului. Și aceasta nu e o soluție creativă. Prin artă omul se eliberează de tot ce e urât, de orice tiranie, de orice e împotriva naturii lui ca om.

Ceea ce mișcarea paradoxistă cere este o rupere totală de orice tipare și clișee. Orice creator autentic e de acord cu Smarandache “să faci literatură din orice” și “să faci literatură din nimic”. Și iarăși revin la sfatul subtil al lui Ciorănescu: “dar trebuie să fii atent la nimic, pentru că corabia lui Noe e totuși corabie și ochii pisicii sunt totuși ochi”. Omul este liber, libertatea fiind partea ontologică a structurii lui. Libertatea omului poate fi deplină spre anumite orizonturi, dar el nu posedă o libertate absolută. Aceasta aparține Creatorului și nu creaturii. Îmi amintesc cum un profesor de filosofie din America mi-a corectat afirmația că am libertatea absolută să fac ce vreau: “Dacă ai libertatea absolută să faci ce vrei, poți să-ți muți nasul pe creștet?” m’a întrebat. Colegii au început să râdă, văzându-mă pus în colț. Mi-am dat seama că are dreptate, dar că să nu creadă că a încuiat pe un român, i-am răspuns printr-un sofism “paradoxist”: “Pot, dar nu vreau!”. În alte cuvinte, nu poți fi paradoxist absolut.

Mișcarea Literară Paradoxistă, într-un fel sau altul, nu începe nici pe departe cu avantgarda. Ea este o exprimare a unui “nu” creativ, cum înțelegem din Manifest, în felul acesta devenind încă o tălmăcire

a paradoxologiei sesizate de Ecclesiast și de Socrate. Amândoi fixează ca țintă a tirului pe “vanitas”. Primul neagă totul: “deșertăciunea deșertăciunilor totul este deșertăciune”, dar lasă o ușă deschisă, un orizont, care în cromatica aceasta bacoviană se aprinde ca o floare a soarelui: Totul e deșertăciune, în afară de credința în Dumnezeu.

Colegul lui era fiul moașei și al cioplitorului de piatră. Socrate folosea metoda “moșitului”. Din întrebare în întrebare îl ducea pe partenerul de dialog până la marginile neantului, spălându-l negativ de falsa cunoaștere, până când amândoi rosteau împreună: “știm că nu știm nimic”. Abia atunci, după ce l’a moșit spiritual, începea să-l conducă spre adevărata Gnosis, superb prinsă de Platon în parabola peșterii, una din preînchipuirile filosofice ca profeții ale Peșterii din Betleem.

Ceea ce Smarandache propune în Manifestul Mișcării Literare Paradoxiste este salvarea artei din starea de cenușăreasă și câștigătoarea demnității profetice: “Oricum mișcarea paradoxistă nu este nici nihilism, nici deznădejde. Este un protest împotriva vânzării artei.” Cât de mult scriitorii români rămân credincioși acestui manifest pistic al Mișcării Paradoxiste e o problemă de uniformă ne-uniformizată. Noi doar am schițat publicului prezentarea fizică a Mișcării paradoxiste. Informăm publicul iubitor de literatură despre ce este vorba în această mișcare paradoxistă, folosind pașaportul ce ni s’a dat ca Manifest.